

Українська
Академія Наук
Труди Фізично-Математичного Відділу
том VI, вип. 3.

Académie des Sciences
de l'Ukraine
Mémoires de la Classe des Sciences
Physiques et Mathématiques
Tome VI, Livr. 3.

ЗБІРНИК ПРАЦЬ ЗООЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ

Ч. 5

TRAVAUX DU MUSÉE ZOOLOGIQUE

№ 5

У Київі—1928

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК.

Труди Фізично-Математичного Відділу. Том VI, вип. 3. 1928.

ACADÉMIE DES SCIENCES DE L'UKRAÏNE.

Mémoires de la Classe des Sciences Physiques et Mathématiques. Tome VI, Livr. 3. 1928.

Про де-яких цікавих птахів Волини.

М. О. Бурчак-Абрамович.

Доклав 9.III.1928 р. Директор Зоологичн. Музею У.А.Н. В. О. Караваєв.

Some interesting birds of Volhynia

М. О. Burtshak-Abramovytsh.

Presented 9.III.1928 by Director of the Zoolog. Museum of the Ukrainian Academy of Sciences.

Відомості мої про орнітофауну Волини ще дуже неповні та уривчасті. Тому, відкладаючи докладний систематично—біологічний опис птахів моєї рідної Волини на майбутнє, тепер коротко говоритиму лиш про де-які з цікавіших знахідок та про тих з птахів, що про них ще не було досі конкретних указівок у літературі. Дослідження свої переводив виключно по східній Волини (західня польська частина Волини з незалежних од мене обставин не є приступна), а саме в межах сучасної Коростенської, Волинської, Шепетівської округ, та тих північних частин Бердичівськ. округи, що раніш належали до Волини. За матеріал до написання цих заміток стали як мої збори, що їх більш-менш систематично поповнював я протягом останніх 4-х років (коло 1000 шкірок, з яких частину, вже передано до Зоолог. Музею УАН), так і фігури птахів з Зоологичн. відділу Волинського Державного Музею, Коростенськ. Музею Краєзнавства, Житомирськ. та Коростенськ. відділів ВУСМІР'у й де-які інші. Вважаю за свій обов'язок висловити щирю подяку зоологові Вол. Держ. Музею Г. І. Прожизі, зоологові Корост. Музею Краєзнавства Г. І. Малявкові, секретареві Корост. ВУСМІР'у В. М. Бутовичеві та секретареві Житомирськ. ВУСМІР'у В. І. Брюховському, що з великою готовністю дозволили оглянути фігури птахів цих інституцій та подали всі відомості про них. Висловлюю свою щирю подяку М. В. Шарлеманеві та проф. В. М. Артоболовському за всі цінні поради, що їх давалося, коли я писав цю роботу.

Усі екземпляри колекції помічені знаком оклику (!) зібрав я.

Nucifraga caryocatactes macrorhynchos Brehm.

- Екземпл.: Осінь 1924 р., окол. м. Житомиру. Збірка Коростенськ. Музею Краєзнавства.
Зима 1909 р., окол. с. Шумського (Волинськ. окр.). Збірка Волинськ. Держ. Музею, № 178.
1 ♀. Зима 1909 р., окол. с. Шумського (Волинськ. окр.). Збірка Волинськ. Держ. Музею, № 177.
1 ♂. 25. XI 1924 р., Станіславське лісництво під м. Житомиром!
1 ♂. 10. XII 1924 р., окол. с. Бистри (Волинськ. окр.)!

Спостерігається не що-зими підчас нальотів. Усі екземпляри горішанок, здобуті на Волині, що побували в моїх руках, належать до *N. caryocat. macrorhynchos Brehm.*

***Loxia curvirostra curvirostra* L.**

Екземпл.: 29. VI. 1909 р., окол. с. Рудня-Городище. Збірка Волинськ. Держ. Музею, № 191.
1 ♀. 30. IX. 1925 р., окол. с. Псище (Волинськ. окр.)!

На гніздуванні не спостерігав.

***Pinicola enucleator* (L.).**

5. XII. 1923 р. спостерігав зграйку на 5—7 штук у самому м. Житомирі на деревах садка ІНО.

***Melanocorypha sibirica* (Gm.).**

Екземпл.: 1 ♂. Зима 1923 р., окол. м. Житомиру. Збірка Волинськ. Держ. Музею, № 1608а.

1 ♀. Зима 1923 р., окол. м. Житомиру. Збірка Волинськ. Держ. Музею, № 1608в.
Зрідка залітають узимку.

***Anthus pratensis* (L.).**

Екземпл.: 1 ♂. 24. VI. 1927 р., окол. озера Корми!

1 ♂. 24. VI. 1927 р., ур. „Шевцева Нива“ біля озера Корми!

1 ♀. 7. VII. 1927 р., окол. озера Корми!

1 ♀. 4. VII. 1927 р., окол. озера Корми!

1 ♂. 7. VI. 1927 р., окол. с. Озерян (Олевськ. району)!

1 ♀. 5. VII. 1925 р., окол. „Дикого Озера“!

1 ♂. 17. VII. 1926 р., ур. „Боброва Банька“ по р. Перзі!

Досить звичайний гніздовий птах північної (поліської) частини Волини. Виводиться переважно на розлогих зіллястих луках. В чималому числі гніздиться, напр., біля озера Корми (ур. „Шевцева Нива“, „Плечеваха“, „Шибене“, „Мостове озеро“ та ин.), на луках уподовж р. Перги (ур. „Озле“, „Боброва Банька“), на луках на S од „Дикого Озера“ (ур. Теребецький мох, „Спаське болото) та по багатьох ин. місцях. В південній Волині спостерігав лишень підчас весняних та осінніх перельотів.

***Turdus musicus* L (= *T. iliacus* auct.).**

Екземпл.: 1 ♂. 23. VI. 1927 р., окол. озера Корми!

На гніздуванні відомий мені лиш біля озера Корми (Олевськ. району), де держиться по густих березняках, що ростуть на торфово-сфагнових луках. 15. VI. 1926 р. знайшов гніздо з 5-ма ще не засидженими яйцями. Гніздо містилося в густій хаші молодих березок, серед непронизних завалів березово-соснового лісу, вигорілого перед кількома роками и вирваного з корінням, при SW березі озера.

23. VI. 1927 р. в цих самих місцях спостерігав виводок цих дроздів. Молодечка, що зле літала, одразу-ж зашилась в березнякову хашу, а двійко старих з занепоковним стрекотінням залітали довкола мене.

Старого ♂ тоді й було здобуто.

По густих березняках, що ростуть на S од озера Корми (напр., луки ур. „Шевцева Нива“) літньої пори часто була чути пісню цього дрозда, але самого птаха примітити дуже важко, такий він обережний.

Підчас весняних та осінніх перельотів звичайний птах по всій Волині.

***Turdus viscivorus* subsp?**

Екземпл.: 1 ♂. 5. VIII. 1926 р., Буймерське лісництво!

1 ♂. 17. VII. 1926 р., Замисловицьке лісництво!

2 мумії. 25. IX. 1925 р., Станишівське лісництво!

1 ♂. 27. IX. 1925 р., окол. с. Свинобичи (Волинськ. окр.)!

На гніздуванні трапляється значно рідше од *T. pilaris* L. та *T. philomelos* L. Рідкий гніздових птах у Буймерівському лісництві (Волинськ. окр.), в лісах на

Н. од ст. Посту Дров'яного, в Замисловицькому лісництві та ин. Кілька разів улітку спостерігав його в Станишівському лісництві (Волинськ. окр.), але гнізд там не знаю.

Підчас весняних та осінніх перельотів звичайний птах по всій Волині.

Cinclus cinclus aquaticus (Bechst).

Екземпл.: 1 ♂. 19. VIII. 1923 р., Миропільське лісн. р. Камінка!
2 juv 19. VIII. 1923 р., Миропільське лісн. р. Камінка!

На гніздуванні мені не відомий. Спостерігав один лиш раз 13. VIII. 1923 р. в межах Миропільського лісн. серед сіро-гранитових та гнайсових скиб бурхливої річки Камінки. Двійко здобутих juv. дають підставу думати, що тут вони й гніздяться.

Monticola saxatilis (L.).

Екземпл.: 1 ♂. 4. V. 1927 р., ур. „Сокуль“ під м. Житомиром!

Мені відомий лиш 1 пункт на Волині, де що-року гніздиться по кілька пар цих птахів. Це ур. „Сокуль“ під м. Житомиром.

Monticola saxatilis (L.) держаться тут протягом усього літа в районі глибо-ченноного, на кількадесят сажнів, сторчового сіро-гранитового каньйону р. Тетерева. Уперше *M. saxatilis* помітив тут 11 травня 1925 р. й відтоді що-року (1925, 1926, 1927) літньої пори регулярно спостерігав по кілька пар (2—3) цих птахів. Гнізд найти не пощастило, але присутність ♂♂ та ♀♀ в цих місцях протягом усього літа та характерне занепокоєння ♂♂, коли наближалися до району перебування сірі ворони, зозулі та дрібні хижаки, не лишає сумніву, що він тут гніздиться.

Весняної пори иноді можна буває спостерігати в ур. „Сокуль“ одразу-ж по кілька особнів цих птахів. Так 27 квітня 1927 р. в лесовому ярку (лес залягає вище над гранитовими стінами каньйону, спостерігав разом 5 ♂♂, що нишпорили у висхлому намулі на дні ярка, очевидноки вишукуючи поживу. На весні *M. saxatilis* трапляється й по-за межами ур. „Сокуль“. Так уранці 4 травня 1927 р. спостерігав 1 ♂ на березі р. Тетерева в межах самого м. Житомиру, біля шпиталю. Він співав, високо знявшись у повітря по-над діоритовими скелями лівого берега р. Тетерева.

Luscinia megarhynchos megarhynchos Brehm.

Екземпл.: 1 ♂. 10. V. 1927 р., ур. „Сокуль“ під м. Житомиром!
1 ♂. 10. V. 1926 р., с. Ляховці (Житом. пов.)!

На гніздуванні трапляється значно рідше од *Luscinia luscinia (L.)* Нормально 1—3 пари що-року гніздиться в парку в с. Половецьку (к. Житом. пов.) та в с. Ляховцях (к. Житом. пов.). Рідко під м. Житомиром. Так на початку травня 1927 р. парочка цих птахів держалася стало в заростях *Spirea media* по схилі правого берега р. Тетерева в ур. „Сокуль“. Очевидячки мала намір тут оселитися. Самець увесь час співав.

Bubo bubo subsp?

Екземпл.: Жовтень 1914 р., окол. м. Звягль. Збірка Вол. Держ. Музею.

Кінець грудня 1927 р., окол. м. Радомишля. Збірка Житом. відділу ВУСМІР'у.

Рідкий осілий птах великих лісів Волини. Гніздиться в Людвипільській лісовій дачі, де найбільше держиться по лозових хащах боліт, у Замисловицькій, Кішинській лісовій дачі, в Емельчинському, Овруцькому, Юровському, Миропільському лісництвах та деяких інших. Дуже рідко в Червонському лісн. В лісах під м. Житомиром ні разу нічого й не чув про нього.

***Strix nebulosa lapponica* (Thunb).**

У Волинському Держ. Музеї під № 1621. переховується фігура цього птаха, що його здобув. В. І Брюховський узимку р. 1912 під м. Житомиром в ур. „Зелений гай“.

***Tyto alba guttata* (Brehm).**

Екземпл.: 1 ♂. Зима 1925 р., около м. Житомиру!

1 ♂. 25. XI. 1925 р., с. Станишівка (Волинськ. окр.)!

1 ♂. 6. V. 1927 р., с. Псище (Волинськ. окр.)!

24. I. 1908 р., окол. м. Житомиру кол. Крошня. Збірка Вол. Д. Музею, № 165.

Звичайний осілий птах південної половини Волини. Виводиться на дзвіницях, горищах, по клунях, зруйнованих палацах та ин. с. Ляховці, с. Половецьке, с. Никонівка-б. Житом. пов. та ин. Виводиться в самому м. Житомирі, у м. Старокостянтинові та ин. Про гніздування в північній Волині не маю відомостей.

***Falco peregrinus peregrinus* Tunst.**

Екземпл.: 1 ♀. 15. VIII. 1925 р., Корабельний гай під м. Житомиром!

1 ♀. 9. V. 1927 р., ур. Коденщина 12 кв. Червонське лісн.!

1 ♂. 11. V. 1927 р., Червонське лісництво!

Травень 1914 р., окол. с. Сінгурі під м. Житомиром. Збірка Вол. Д. Музею, № 141.

Рідкий гніздовий птах Волини. На гніздуванні знаходив його в Корабельному гаю під м. Житомиром, в Тригурському лісництві, в Червонському лісництві та в лісах під м. Івницею. Всі екземпляри з Волини, що їх я оглянув, належать на мою думку до *Falco peregrinus peregrinus* f. *cornicum* Brehm. (М. А. Мензбир, *Falconiformes* l. 1, стор. 70. Фауна России Птицы т. 6, l. 1).

***Falco cherrug cherrug* Gray.**

Екземпл.: 1 ♀. 11. V. 1927 р., ур. „Коденщина“ 13 кв. Червонське лісн. Біля гнізда!

Рідкий гніздовий птах південної Волини. Мені відомо лиш два гнізда цього сокола. 1) Червонське лісництво, Коденська лісова дача, 13 кв. Гніздо на товстелезній сосні, на вишині коло 5 саж., на бічній гілляці біля стовбура. 11. V. 1927 р. самиця сиділа на яйцях. На віддалі 0,3—0,5 в. на SW од цього гнізда на неприступних соснах розмістилася колонія *Ardea cinerea*, більш од 100 гнізд, а ще далі в тому-таки SW напрямі на віддалі коло 1 кл. од гнізда балобана на старезній сосні—заселене гніздо сапсана. 2) Станишівське лісництво, за 0,5 кл. на N од с. Пражива. Гніздо на вершку височенної сосни. 27. V. 1927 р. батьки завзято годували молодих, зносячи до кубла всяке дрібне птаство—шпаків, дроздів сойок. На початку вересня 1925 р. бачив стару самицю балобана з того-таки Станишівського лісництва; забив її мисл. П. П. Флейшман.

***Aquila chrysaëtos chrysaëtos* (L.).**

Екземпл.: 1 semiad. 5. III. 1909 р., окол. с. Яблонця (Овруччина). Збірка Вол. Держав. Музею, № 133.

1 semiad. 15. X. 1927 р., с. Білий Беріг. (Коростенщина). Збірка Коростенськ. ВУСМІР'у.

Мені відоме лиш 1 гніздо цього орла в старому дубовому лісі на О від с. Хмелище (Червонське лісництво). Гніздо містилося на старезному дубі, ближче до вершка, на одному з бічних розгалужень стовбура. Гніздилися вони тут р. 1914. Не залишили гнізда і р. 1918. Виводилися й р. 1921. Р. 1927, коли я знову одвідав ці околиці, гніздо знайшов залишеним, напівзруйнованим, але старі взагалі цієї місцевості не залишили остаточно, бо кілька разів на весні 1927 р. спостерігав був цих птахів у межах Червонського лісництва, як вони ширяли по-над лісом, вишукуючи здобич. Одного разу, 13. V. 1927, був свідком нападу їх на велику колонію *Ardea cinerea* (більше як 100 гнізд) в 13 кв. Коденської лісової дачи.

***Aquila clanga* Pall.**

Екз.: 1 ad. Зима 1925 р., Корабельний гай під м. Житомиром!
1 ♂. 11. VI. 1926 р., окол. озера Корми!
1 ♀ semiad. 13. V. 1927 р., ур. „Коденщина“ Червонськ. лісн.!
Березень 1914 р., окол. с. Шумського (Волинськ. окр.) Збірка Вол. Держ. музею, № 134.

Більш-менш звичайний гніздовий птах великих лісів Волини. На гніздуванні відомий мені в Червонському лісн., в Корабельному гаю під м. Житомиром, в Станишівському лісн., в Буймерівському лісн., в Тригурському лісн., в Івницьких лісах, в Ушомірському лісн., в Народицькому лісн., на Радовельській лісовій дачі, на Замисловицькій дачі та ин.

Про *Aquila pomarina pomarina* Brehm не маю жадних відомостей. Можливо що де-які із спостережень, коли не було здобуто самого птаха, стосуються як-раз до того орла.

***Hieraëetus pennatus* (Gm.).**

Екз.: 1 ♀ 14. V. 1927 р., ур. „Коденщина“ Червонськ. лісн. Біля гнізда. *Aquila pennata* (Gm)!
1 ♀ 14. VIII 1925 р., Станишівське лісн. біля м. Житомиру. *A. minuta* Brehm!
1 ♂ 26. V. 1927 р., Станишівське лісн. *A. minuta* Brehm!

Досить звичайний гніздовий птах Волинських лісів. На гніздуванні відомий мені в Червонському, Андрушівському, Станишівському, Емельчинському, Замисловицькому, Тригурському та ин. лісництвах.

На Волині трапляється як *Aquila pennata* (Gm) і так і *Aquila minuta* Brehm, але на мою думку *Aquila minuta* Brehm є значно поширеніший од *A. pennata* Gm.

***Haliaëetus albicilla* (L.).**

Екз.: 1 semiad. Жовтень 1924 р., ур. „Коденщина“ Червонське лісн. Збірка Вол. Держ. Музею.
Про гніздування на Волині не маю відомостей.

***Milvus milvus milvus* (L.).**

Екз.: 1 ♀. 14. V. 1927 р., ур. „Коденщина“ Червонськ. лісн. Біля гнізда!
1 ♀. 14. V. 1927 р., ур. „Коденщина“ Червонськ. лісн.!
1 ♂. 5. IX. 1927 р., Станишівське лісн.!

У східній Волині гніздиться значно рідше од *M. migrans*. (Bodd) Що-літа кілька пар гніздиться в Станишівськ. лісництві під м. Житомиром. Рідше од *M. migrans* він і в Буймирському лісн., в лісах біля с. Денешів, в Червонському лісн. Так у Червонськ. лісництві на весні 1927 р. з 18 відомих мені заселених шулікових гнізд лише 6 належало до *M. m. milvus* (L.).

Під осінь обидва шуляки збиваються в мішані громади (звичайно все-таки з перевагою *M. migrans*), іноді до 15—20 штук у кожній і нишпорять по полях. На ніч обсідають дерева близько узлісся. У північній Волині *M. m. milvus* не спостерігав.

***Circus gallicus* (Gm.).**

Екз.: Середина серпня 1925 р., окол. с. Скоморохи (Волинськ. окр.). Збірка Коростенськ. Музею Краєзнавства.

Початок серпня 1927 р., окол. м. Житомиру. Збірка Вол. Держ. Музею № 1652.

Як рідкий гніздовий птах відомий мені в межах Червонського та Андрушівського лісництва.

***Gyps fulvus* (Habl).**

З спів секретаря Житом. відділу ВУСМІР'у В. І. Брюховського у квітні 1927 р. під м. Черняховим (Волинськ. округи) селяни зловили цього птаха й улітку продали здається за 110 карб. до звіринця, що тоді перебував у м. Житомирі. Я особисто цього птаха бачив уже в звіринці, як у Житомирі улітку, так і взимку в Києві, куди цей звіринець був переїхав з Житомиру.

***Ciconia nigra* (L.).**

Екз.: Вересень 1927 р., Ново-Заводське лісн. Збірка Житом. ВУСМІР'у.

1 ♂ Квітень 1924 р., окол. с. Березівки (Волинськ. окр.) Збірка Вол. Держ. Музею № 1619.

Вересень 1910 р., окол. м. Житомиру (Міський ліс). Збірка Вол. Держ. Музею, № 237.

Рідкий гніздовий птах старих, переважно дубових, лісів на Волині. В мене зареєстровано такі пункти його гніздувань.

1) Людвипільська лісова дача Білокоровицького Комбінату, де відомо мені 1 гніздо на старезному дубі в 59 кв. (тепер лісовий заповідник) та 1 гніздо на старій березі в кв. 83.

2) Радовельська лісова дача, кв. 122, ур. „Острів“, що на NO від Жубровицьких хуторів. Відомо мені 1 гніздо на старому дубі. Улітку 1926 р. пара *C. nigra* гніздилася ще ближче до Жубровицьких хуторів (приблизно в 1 в. на NO од нього) в старому дубовому лісі, але взимку 1926—27 р. цей ліс було вирубано.

3) Смальцівська лісова дача Овруцького лісництва, де *C. nigra* гніздяться на старих дубах.

4) 10 липня 1926 р. спостерігав 1 *C. nigra*, що пролітав над 76 кв. Овруцької лісової дачи. Зі слів лісників він тут гніздиться.

5) Червонське лісництво. 2 гнізда відомо мені на старих дубах на О від с. Хмелища та 1 гніздо в т. з. „Коденській лісов. дачі. В цих лісах літньої пори часто-густо можна буває спостерігати *C. nigra* на луках, лісових галявинах.

6) р. 1918 2 пари гніздилися на старих дубах у Корабельному гаю під м. Житомиром. Чи й тепер там є, не знаю.

Підчас весняного та осіннього перельоту трапляється по всій Волині.

***Nycticorax nycticorax* (L.).**

Екз.: 1 ♂ березень 1911 р., ур. „Шпих“ окол. хут. Вили під м. Житом. Збірка Вол. Держ. Музею, № 256.

Гнізд ніколи не знаходив, але кілька разів доводилося спостерігати цього птаха літньої пори на ставах у півд. Волині. Це дає підставу гадати, що тут він хоч і зрідка та гніздиться. Стави по р. Гуйві (м. Котельня, м. Андрушівка), став під с. Кузьмин (Шепет. округи), став під м. Ляховцями на р. Горині.

***Cygnus cygnus* (L.).**

На початку листопада 1927 р. під м. Андрушівкою, на полі поблизу р. Гуйви мисл. Ф. І. Тукалов здобув ♂ *C. cygnus* з числа 2-х особин. Фігура цього птаха знаходиться на квартирі Ф. І. Тукалова (м. Житомир. Басейна вул. ч. 14), де його я й мав змогу оглянути.

***Anser anser* (L.).**

В межах Коростенської та Волинської округ тепер вже не гніздиться. В Шепетівській окрузі нормально що-року по кілька пар цих гусей виводиться по великих ставках: став коло с. Кузьмина, став під м. Ляховцями.

***Anser albifrons albifrons* (Scop.).**

Екз.: осінь 1926 р., с. Краснопіль (Ушомирськ. району). Збірка Коростенськ. ВУСМІР'у. Зрідка буває підчас перельотів.

***Anser fabalis fabalis* (Lath).**

Екз.: 1 20. осінь 1925 р., окол. с. Татаринівки (б. Житом. пов.). Збірка Житом. ВУСМІР'у.
1 ♀ Ю. Х. 1926 р., озеро Корма!

Усі особні пролітних гусей, що побували в моїх руках, належать якраз до *A. fabalis fabalis* Lath. Звичайний двічі пролітний птах.

Mergus merganser merganser L.

Екз.: 1 ♂. с. Москвино, б. Ровенськ. пов. Збірка Вол. Держ. Музею № 292.

1 ♂. 29. XI. 1925 р., окол. с. Бистри (Волинськ. окр.)!

Буває підчас осінніх та весняних перельотів. Зрідка зимує на незамерзлих ополонках.

Mergus serrator L.

Екз.: окол. м. Житомиру. Збірка Вол. Держ. Музею, № 255.

1 ♂. 20. X. 1926 р., озеро Корма!

Рідко буває підчас весн. та осінніх перельотів.

Mergus albellus L.

Екз.: 1 ♂. 3. III. 1909 р., с. Рудня-Городище (Волинськ. окр.). Збірка В. Д. М., № 291.

Не часто буває підчас весняних та осінніх перельотів.

Bucephala clangula clangula (L.).

Екз.: 1 ♂. 15. I. 1926 р., ур. „Чорна Скалка“ на р. Тетереві під м. Житомиром, Збірка Корост. Музею Краєзнавства.

1 ♀. 20. X. 1926 р., озеро Корма!

1 ♂. 17. X. 1910 р., с. Корбутовка (біля м. Житомиру) на р. Тетереві, Збірка Вол. Держ. Музею, № 288.

Буває підчас весняних та осінніх перельотів. Іноді зимує на незамерзлих ополонках, швидах.

Clangula hyemalis (L.).

Екз.: 1 ♂. Осінь 1911 р., окол. с. Шумського (Вол. окр.) р. Гнилопять. Збірка Вол. Держ. Музею, № 289.

Рідко трапляється підчас перельотів.

Oidemia fusca fusca (L.).

Екз. 1 ♂. Осінь 1927 р.р., Камінка, на Врангилівці, передм. Житомиру. Збірка Житом. ВУСМІР'у.

Podiceps nigricollis nigricollis Brehm.

Екз.: Травень 1919 р., с. Рудня-Городище (Вол. окр.) Збірка Вол. Д. Муз., № 290.

1 ♂. 27. V. 1927 р., р. Гуйва коло с. Пражива!

1 ♀. 20. VIII. 1925 р., р. Гуйва, м. Ліщин!

Гніздиться по великих ставках р. Гуйви, р. Горині та ин.

Podiceps ruficollis ruficollis (Pall.).

Екз.: 1 juv. 12. VIII. 1925 р., болото „Стійло“, Станишівськ. лісн.!

1 juv. 14. VIII. 1925 р., болото „Стійло“, Станишівськ. лісн.!

1 ♂. 10. V. 1927 р., ур., „Коденщина“ Червонськ. лісн.!

1 ♂. осінь 1925 р., окол. м. Житомиру. Збірка Вол. Д. Музею.

Досить звичайний гніздовий птах в Станишівськ. лісн., де виводиться по болотах, укритих зарослями лози та різним шуваром (болото „Стійло“, болото на S од будинків лісництва). На гніздуванні знаходив і в Червонському лісництві.

Syrnhartes paradoxus (Pall.).

В Зоолог. відділі Волинськ. Державного Музею під № 231 переховується ф-гура 1 ♂ цього птаха, що здобув його 22. IV. 1888 р. в окол. м. Житомиру Шуліков.

Charadrius apricarius L.

Екз.: ад. в зимов. пері. Початок вересня 1926 р., р. Гульва під м. Іванковим. Збірка Вол. Д. Музею.

Буває підчас перельотів.

Tringa totanus totanus (L.).

Екз.: 1 ♀. 10. VI. 1926 р., окол. озера Корми!
1 ♀. 11. V. 1927 р., Червонське лісн.
1 ♂. 24. VI. 1927 р., окол. озера Корми!
1 ♂. 26. V. 1927 р., р. Гуйва біля с. Пражів!
Досить звичайний гніздовий птах Волини.

Philomachus pugnax (L.).

Екз.: 1 ♀. 10. VI. 1926 р., ур. „Дедово Озеро“ Олевськ. району!
1 ♂. 10. VI. 1926 р., ур. „Дедово Озеро“ Олевськ. району!
1 ♂. 3. IX. 1925 р., Гуйва біля с. Пражів!
2 ♂. окол. м. Ковля на Волині. Збірка Вол. Держ. Музею.

На гніздуванні відомий мені в ур. „Дедово Озеро“ (Олевського району), луки біля ставу с. Кузьмина (Шепетовська окр.), рідко луки по р. Гуйві.

Підчас перельотів трапляється в багатьох місцевостях Волини.

Numenius arquata arquata (L.).

Екз.: юв. 7. VII. 1927 р., окол. озера Корми!

Рідкий гніздовий птах Волинського Полісся. Виводиться на зіллястих та зіллясто-мохових луках, сіножатях.—Луки довкола озера Корми, ур. „Гвоздок“ (за 10 в. на *O* од озера Корми); луки на *S* од „Дикого озера“; болото „Плав“ біля с. Журжевич та ин.

Очевидячки гніздиться в ур. „Шибене“ (в 3 в. на *O* од с. Заозер'я-Олевськ. району), де 8. VII. 1927 р. спостерігав виводок цих птахів: трійко молодих, ще зле літаючи, ховалися по траві, а 2 старих занепокоєно літали навколо мене, та подалі відводили від молодих.

Підчас весняного та осіннього перельоту буває по всій Волині.

Scolopax rusticola rusticola (L.).

Екз.: 1 ♂. 14. VI. 1926 р., окол. озера Корми!
1 ♂. 16. VI. 1926 р., окол. озера Корми!
1 ♀. 6. VII. 1927 р., ур. „Гнілой лес“ на *N* од с. Заозер'я (Олевськ. району)!
2 екз. IX. 1910, Станишівське лісн. під м. Житомиром. Збірка Вол. Держ. Музею, № 243 й № 244.
с. Коротець. Ровенського повіту. Збірка Вол. Держ. Музею, № 245.

Гніздиться у волинському Полісі. На гніздуванні відомий мені на Юровськ., Олевській, Замисловицькій лісових дачах, на луках укритих лісом навколо озера Корми, де досить інтенсивну „тягу“ спостерігав ще 15. VI. 1926 р. Рідко гніздиться в Ушомирському лісництві, принаймні 27. IV. 1926 р. знайшов гніздо з 4-ма ще ненасиж. яйцями в 15 кв. в ур., Копильове, а вечорами спостерігав „тягу“ в різних частинах лісу.

У південній половині Волини, коли й гніздиться, то очевидно як виняток. Кілька разів улітку та пізно на весні спостерігав у Станишівському лісництві (на *N* од с. Пражів) та в Буймеровському лісництві, але про гніздування в цих місцях не маю відомостей.

Звичайний підчас весняних та осінніх перельотів по всій Волині.

Otis tetrix orientalis Hart.

До моєї збірки потрапили окремі частини (крила, голова, хвіст) од шкірки ♀ цього птаха, що його здобув на початку листопада р. 1927 мисл. староста Я. Д. Ковшун коло с. Федоровки (східня частина Корост. округи).

Otis tarda tarda L.

Дуже рідкий гніздовий птах небагатьох місцевостей лісо-степової частини Волини; Конкретні відомості маю що-до великого черноземно-польового простору

на крайнім *SO* куті Волини, що знаходиться між залюдненими пунктами м. Андрушівка, м. Ліщин, с. Янківці, с. Розкопана-Могила та с. Ляховці. Тут що-року виводиться по кілька пар дрохвів. До р. 1918 дрохви тут не були рідкі. Що-літа пастушки та робітники на розлогих ланах діди́ча Терещенка знаходили яйця чи молодих дрохвенят, вигодовували їх не раз. Старі мисливці оповідають, що років 30 тому іноді за одне полювання десь у липні чи серпні шастило здобути декілька цих птахів. Тепер розлогі панські лани поділено, виростають нові хутори на просторах, що ще перед кількома роками були одлюдні на десятки верстов, всюди вештаються люди... і дрохви, як гніздові птахи, доживають тут свої останні дні. Тепер 2—3 пари дрохвів звичайно ще що-року виводяться в польовому просторі між с. Розкопана-Могила та м. Ліщин. Р. 1923 гніздо з яйцями знайшли пастушки під с. Ляховцями, Р. 1926 дрохви вивелися в полі на *S* од м. Ліщина і на початку серпня р. 1926 в околицях м. Ліщина спостерігалися до 12 штук дрохвів. 15. V. 1927 р. спостерігав самицю на житніх рунах за кілька верстов на *S* од с. Скоморохи.

Підчас весняних та осінніх перельотів громади дрохвів трапляються в багатьох місцях Волині (окол. с. Половецька, с. Дворця, с. Троянова, с. Ляховець та багато ин.) і навіть на Поліссі (окол. м. Лугини, с. Ігнатполя, по Словечансько-Овруцькому лесовому платі та ин.).

***Megalornis grus grus* (L.).**

Екз.: 1 ♂. 10. VI. 1926 р., окол. озера Корми!

1 ♂. осінь 1927 р., окол. м. Житомиру. Збірка Вол. Держ. Музею, № 1622.

1 ♀. осінь 1911 р., с. Рудня-Городище. Збірка Вол. Д. Музею, № 238.

Рідкий гніздовий птах Волинського Полісся. Полішуки звичайно журавля не чіпають, але висушування боліт, величезні пожежі торфових багон за останнє десятиріччя, випасання селянської худоби чим-раз глибше в поліських нетрах—усе це спричинюється до швидкого щезання цього птаха. Ще зрідка гніздиться в Юровському, Олевському, Емельчинському, Ліствінськ., Замисловицькому лісництвах, на болоті „Плав“ коло с. Журжевич (Олевськ. району), кілька пар ще гніздиться на луках навколо озера Корми та по деяких інших місцях. В Ушомирському лісництві р. 1926 1—2 пари журавлів виводилися в 15 кв. в ур. „Тихоновому“.

Підчас весняних та осінніх перельотів буває по всій Волині.

Lyrurus tetrix subsp?

Екз.: 1 ♂. 10. VI. 1926 р., окол. озера Корми!

1 ♂. 24. VI. 1927 р., ур. „Шевцева Нива“ окол. озера Корми!

1 юв. 8. VII. 1927 р., окол. озера Корми!

1 ♀. Грудень 1926 р., Ігнатпільське лісн. Збірка Корост. ВУСМІР'у.

Ще досить звичайний осілий птах Волинського Полісся. Гніздиться в Олевському, Юровському, Замислов., Людвипільському, Емельчинському, Овруцькому, Городницькому та ин. лісництвах. На луках навколо озера Корми восени збиваються в табуни на кількадесят, зрідка до 100 штук разом. Мені відомі токовища (Юровське, Замисловицьке лісництва, окол. озера Корми), де одразу збирається по кількадесят цих птахів.

Рідко гніздиться в Ігнатпільському, Лугинському лісництвах.

В Ушомирському лісництві мало не зовсім зник (до р. 1918 був звичайний).

В останньому лісництві не спостерігав тетеруків ані разу, хоч за оповіданнями лісників зрідка одна-дві пари десь прокинуться по „мохах“. 24. IV. 1926 р. знайшов був давній тетеруковий кал в ур. „Чорний мох“—це й усі конкретні відомості про Ушомирське лісництво.

В південній половині Волини трапляється рідко. Зрідка ще виводиться в Турчинівському, Миропільському, Баранівському, Буймерівському, Тригурському лісництвах та лісах коло м. Славути.

В Станишівському лісництві за останні десятиріччя остаточно зник, хоч за неперевіреними відомостями від лісників на весні р. 1926 1 ♂ спостерігалось в ур. „Гнилиця“ та двійко цих птахів на *S* од с. Псище, ближче до р. Гуйви.

Tetrao urogallus subsp?

Екз.: 1 ♀. Січень 1927 р., Білківська лісов. Дача. Збірка Корост. ВУСМІР'у.

1 ♂. Волинь. Збірка Вол. Держ. Музею, № 236.

1 ♀. Волинь. Збірка Вол. Держ. Музею, № 236.

Рідкий осілий птах Волинського Полісся.

Ще порівнюючи чималим числом виводиться в Юрівському, Олевському, Замисловицькому, Людвипільському, Радовельському, Емельчинському лісництвах. Рідко в Овруцькому, Словечанському, Городницькому, Ліствінському лісництвах. В окол. озера Корми держиться до 10 штук. В Ушомирському лісництві на думку лісників р. 1926 було всього не більш од 8 штук глушців.

(До р. 1918 тут були досить звичайні). 23. IV. 1926 р. в ур. „Демерза“, 3-й ліс. кварт., спостерігав 1 старого ♂.

Ще р. 1925 кілька штук глушців держалося в Турчинськ. лісництві на *S* од с. Рудня Борова.

Р. 1923 глушці зрідка ще траплялися в лісах на *O* од кол. Буртиня в напрямку до м. Славути (Шепетівськ. округи).

Tetrastes bonasia subsp?

Екз.: 1 ♀. осінь 1926 р., окол. с. Кожухівки (Корост. окр.). Збірка Корост. ВУСМІР'у.

1 ♀. 16. VIII. 1926 р., Замисловицьке лісн.!

1 ♂. 21. X. 1926 р., окол. озера Корми!

Місцями ще не рідкий осілий птах.

Виводиться в Юрівському, Олевському, Замисловицькому, Людвипільському, Емельчинському, Овруцькому, Ліствінському, Лугинському, Ушомирському, Ігнатпільському, Буймерівському, Тригурському, Баранівському та де-яких ин. лісництвах.

В багатьох лісах (Станишівське, Турчинівське, Миропільське та ин. лісництва) за останні десятиріччя зник.

S U M M A R Y.

In this short notice the author speaks only about the most interesting birds and of those which till now were unknown in literature.

Nucifraga caryocatactes macrorhynchos Brehm. Flocks visit us in Winter. The collection specimens are recorded to the years 1909 and 1924.

Loxia curvirostra curvirostra L. Nest emplacement unknown. Collection specimens are recorded to the years 1909 and 1925.

Pinicola enucleator (L.) The 5. XII. 1925 Small flocks were noted in Jitomir.

Melanocorypha sibirica (Gm.) Visits us in Winter. Collection specimens are recorded to years 1923.

Anthus pratensis (L.) Common nest bird of the grass meadows in Volhynia Polessie; lake „Korma“, river Perga; lake „Dikoe“ etc.

Turdus musicus L. rare bird, builds its nest in the dense birch groves round the lake „Korma“.

Turdus viscivorus subsp? does not often build its nest in Volhynia.

Monticola saxatilis (L.) 2—3 pairs yearly build their nests in the gray granite canon of the river Teterel at „Sokoul“ near Jitomir.

Cinclus aquaticus aquaticus Bechst. 1 ♂ and 2 juv was obtained in the Miro-pyl forest at the river „Kamenka“ 19. VIII. 1923. Breeds?

Luscinia megarhynchos megarhynchos Brehm. builds its nest in east Volhynia much less frequently than *L. luscinia* (L.).

Bubo bubo subsp? rare native nest building bird of the great Volhynia forests.

Strix nebulosa lapponica (Thunb.) One specimen was obtained near Jitomir in the winter of 1912.

Tyto alba guttata (Brehm.) Common native bird of Volhynia.

Falco peregrinus peregrinus Tunst. rare nest building bird of Volhynia. Nest building places are known to the author in „Korabelniĭ gai“ near Jitomir in the forester-establishment of „Trigoursk“ „Tshervonsk“ and in the forests near „Ivnyty“.

Falco cherrug cherrug Gray, rare nest building bird of south Volhynia the author knows only of one nest in Tshervonsk and one in Stanishef forester establishments.

Aquila chrysaetos chrysaetos (L.) The author knows only of one nest in the Tshervonsk forester establishment on an old oak-tree in the wood to the O of the village „Hmelistche“.

Aquila clanga Pall. common nest building bird.

Hieraaetus pennatus (Gm.) common nest building bird.

Milvus milvus milvus (L.) In east Volhynia builds its nest rarer than *M. migrans*. (Bodd). So in the spring of year 1927 in the Tshervonsk forester establishment from 18 nests—6 belonged to *M. milvus*. L. and 12 to *M. migrans*. (Bodd).

Circaetus gallicus (Gm.) rare nest building bird.

Gyps fulvus (Habl.) In april 1927 one bird was caught near Tchernikof.

SUMMARY.

In this short notice the author speaks only about the most interesting birds and of those which till now were unknown in literature.

Nucifraga caryocatactes macrorhynchos Brehm. Flocks visit us in Winter. The collection specimens are recorded to the years 1909 and 1924.

Loxia curvirostra curvirostra L. Nest emplacement unknown. Collection specimens are recorded to the years 1909 and 1925.

Pinicola enucleator (L.) The 5. XII. 1925 Small flocks were noted in Jitomir.

Melanocorypha sibirica (Gm.) Visits us in Winter. Collection specimens are recorded to years 1923.

Anthus pratensis (L.) Common nest bird of the grass meadows in Volhynia Polessie; lake „Korma“, river Perga; lake „Dikoe“ etc.

Turdus musicus L. rare bird, builds its nest in the dense birch groves round the lake „Korma“.

Turdus viscivorus subsp? does not often build its nest in Volhynia.

Monticola saxatilis (L.) 2—3 pairs yearly build their nests in the gray granit canon of the river Teteref at „Sokoul“ near Jitomir.

Cinclus aquaticus aquaticus Bechst. 1 ♂ and 2 juv was obtained in the Miro-pyl forest at the river „Kamenka“ 19. VIII. 1923. Breeds?

Luscinia megarhynchos megarhynchos Brehm. builds its nest in east Volhynia much less frequently than *L. luscinia (L.)*.

Bubo bubo subsp? rare native nest building bird of the great Volhynia forests.

Strix nebulosa lapponica (Thunb.) One specimen was obtained near Jitomir in the winter of 1912.

Tyto alba guttata (Brehm.) Common native bird of Volhynia.

Falco peregrinus peregrinus Tunst. rare nest building bird of Volhynia. Nest building places are known to the author in „Korabelniï gai“ near Jitomir in the forester-establishment of „Trigoursk“ „Tshervonsk“ and in the forests near „Ivnitzy“.

Falco cherrug cherrug Gray, rare nest building bird of south Volhynia the author knows only of one nest in Tshervonsk and one in Stanishef forester establishments.

Aquila chrysaëtos chrysaëtos (L.) The author knows only of one nest in the Tshervonsk forester establishment on an old oak-tree in the wood to the O of the village „Hmelistche“.

Aquila clanga. Pall. common nest building bird.

Hieraaëtus pennatus (Gm.) common nest building bird.

Milvus milvus milvus (L.) In east Volhynia builds its nest rarer than *M. migrans. (Bodd)*. So in the spring of year 1927 in the Tshervonsk forester establishment from 18 nests—6 belonged to *M. milvus. L.* and 12 to *M. migrans. (Bodd)*.

Circaëtus gallicus (Gm.) rare nest building bird.

Gyps fulvus (Habl.) In april 1927 one bird was caught near Tchernikof.

Ciconia nigra (L.) Rare nest building bird of the old oak tree woods of Volhynia. Nest emplacements are known to the author in the „Ludvipolsk, Radoveisk, Smaltzevsk forest allotments and in the „Korabelny“ and „Tshervonsk“ forester establishments near Jitomir.

Cygnus cygnus (L.) 1 ♂ was obtained by Tucalof in november 1927 near Androushevsk (Volhynia district).

Anser anser (L.) builds sometimes its nest in the district of Shepetovka on the ponds near Kousmin and Liakovtzy.

Anser albifrons albifrons (Scop.) rare bird of passage.

Anser fabalis fabalis (Lath.) Common bird of passage.

Mergus merganser merganser L., Mergus serrator L., Mergus albellus L., Bucephala clangula clangula (L.), Clangula hyemalis (L.), are seen during the migration, some pass the winter on not freezing water spaces.

Oidemia fusca fusca (L.) 1 ♂ was obtained in the autumn of 1927 near Jitomir.

Podiceps nigricollis nigricollis Brehm. Breeds.

Podiceps ruficollis ruficollis (Pall.) rather common bird building its nest in the marshes of the Stanishev and Tshervonsk forester establishments.

Syrhaptus paradoxus (Pall.) 1 ♂ from the thereabouts of Jitomir 22 april 1888 is in the Volhynia Governmental Museum.

Charadrius apricarius L. Visits during migration.

Tringa totanus totanus (L.) Common nest building bird.

Philomachus pugnax (L.) Breeds.

Numenius arquata arquata (L.) Rare nest building bird of the Volhynia Polesie—near lake „Korma“ „Dedov lake“ etc.

Scolopax rusticola rusticola (L.) builds its nest in the Volhynian Polessie. in the south of the Volhynia district is rather an Exception.

Otis tetrax orientalis Hart. in the beginning of November 1927 1 ♀ was obtained near Tedorowka (district of Korosten).

Otis tarda tarda L. Very rare nest building bird of the SO wood and stepp part of Volhynia, begins to disappear.

Megalornis grus grus (L.) Rare nest building bird of the Volhynia Polessie — near lake „Rorma“, morass „Plav“, marshes of Zamyslovsk and Emeltchin forest allotment etc.

Lyrurus tetrix subsp? till now a rather common native bird of the Volhynia Polessie : Jourov, Radovel, Zamyslov and Ludvipolsk forester establishment, surrounding of lake „Rorma“ etc. In the south part of Volhynia is very rarement.

Tetrao urogallus subsp? Is till now not rare in the large forests of Volhynia Polessie — Jourov, Zamyslovsk, Ludvipolsk, Olevsk and Emeltchin forester establishment; nearly disappeared from the south part of Volhynia.

Tetrastes bonasia subsp? Rather common in many of the Volhynia Polessie orests. Its rare in the south parts of Volhynia.

З М І С Т.

	Стор.
В. Караваєв. Мурашки з Індо-Австралійського краю (IV)	307—328
В. Герхнер (†). Матеріали до вивчення птахів Поділля	329—370
С. Медведів. Матеріали до пізнання простокрильців (Orthoptera) Асканії Нова та її району	371—409
І. Підоплічка. Хом'ячки виду <i>Cricetulus migratorius</i> Pall.	411—462
П. Жихарев (†). До пізнання <i>Buprestidae</i> Греції	463—466
В. Дірш. Ортоптерологічні замітки	467—471
В. Караваєв. Ненормальне сформування тораксу у <i>Formica rufibarbis</i> F.	473—474
О. Музиченко. До поширення та біології гірського дрозда (<i>Monticola saxatilis</i> Linn) на Україні	475—479
М. Шарлемань. Орнітологічні замітки	481—483
М. Шарлемань. Мамаліологічні замітки	485—487
С. Іванов. Список Homoptera-Auchenorrhyncha Київщини	489—504
А. Шеппе. Нова знахідка сича волохатого (<i>Aegolius tengmalmi</i> Gm.) в околицях Києва	505—506
С. Парамонов. Диптерологічні фрагменти	507—511
В. Лучник. Про <i>Collyrina</i> з колекції В. Мочульського (Col).	513—514
Л. Круликовський (†). Лепідоптерологічні замітки	515—516
М. Бурчак-Абрамович. Про деяких цікавих птахів Волини	517—528
Г. Льюмандер. Нові <i>Diplopoda</i> з України та Кавказу	529—550
А. Кістяківський. Огляд палеарктичних форм <i>Agrodroma richardi</i> (Vieill.)	551—553

I N H A L T.

	Seite.
W. Karawajew. Ameisen aus dem Indo-Australischen Gebiet	307—328
W. Gerchner (†). Materialien zur Kenntnis der Ornithofauna Podoliens	329—370
S. Medwedew. Materialien zur Kenntnis der Geradflügler (Orthoptera) von Askania Nova und deren Gebietes	371—409
J. Pidoplitschka. Hamster der Art <i>Cricetulus migratorius</i> Pall.	411—462
P. Zhicharev (†). Zur Kenntnis der Buprestiden Griechenlands	463—466
W. Dirsh. Orthopterologische Notizen	467—471
W. Karawajew. Eine anormale Thoraxbildung bei <i>Formica rufifarbis</i> F.	473—474
O. Musytschenko. Zur Verbreitung und Biologie der Steindrossel (<i>Monticola saxatilis</i> Linn) in Ukraine	475—479
N. Charlemagne. Ornithologische Notizen	481—483
N. Charlemagne. Mammaliologische Notizen	485—487
S. Iwanow. Verzeichnis der Homoptera-Auchenorrhyncha des Gouvernements Kiew	489—504
A. Schepe. Ein neuer Fund des Rauhfusskauzes (<i>Aegolius tengmalmi</i> Gm.) in der Umgegend von Kiew	505—506
S. Paramonow. Dipterologische Fragmente	507—511
V. Lutshnik. Über <i>Collyrina</i> aus der Sammlung von W. Motschulsky (Col.)	513—514
L. Krulikovskij (†). Lepidopterologische Notizen	515—516
M. Burtshak-Abramovytsh. Some interesting birds of Volhynia	517—528
H. Lohmander. Neue Diplopoden aus Ukraine und dem Kaukasus	529—550
A. Kistjakovskij. Übersicht der paläarktischen Formen von <i>Agrodroma richardi</i> (Vieill.)	551—553